

## Okruh č. 20 HLUCHOSLEPOTA - duální smyslové postižení

### Vymezení pojmu hluchoslepota

- *„Osoba je hluchoslepá tehdy, jestliže má současně vážné poškození zraku a sluchu. Někteří hluchoslepi lidé jsou úplně nevidomí a úplně hlší, zatímco někteří mají částečně zachovaný zrak a sluch...“* (Kowalik, 2000)
- *Podle zákona č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve znění zákona č. 384/2008 Sb., (v úplném znění vyhlášen pod č. 423/2008 Sb.), se za hluchoslepe považují: „osoby se souběžným postižením sluchu a zraku různého stupně, typu a doby vzniku, u nichž rozsah a charakter souběžného sluchového a zrakového postižení neumožňuje plnohodnotný rozvoj mluvené řeči, nebo neumožňuje plnohodnotnou komunikaci mluvenou řečí.“*
- *„Hluchoslepota je jedinečné postižení dané různým stupněm souběžného poškození zraku a sluchu. Způsobuje především potíže při **komunikaci, prostorové orientaci a samostatném pohybu, sebeobsluze a přístupu k informacím**. Zabraňuje hluchoslepému člověku plnohodnotně se zapojit do společnosti a vyžaduje zajištění odborných služeb, kompenzačních pomůcek a úpravy prostředí.“*

(www.lorm.cz)

### Hluchoslepota způsobuje měnící se potřeby člověka v následujících aktivitách:

- při interakci a komunikaci » pasivita, apatie, stereotypní chování (zejména u jedinců s vrozenou HS, kde je obtížná edukace)
- při prostorové orientaci a samostatném pohybu
- při každodenních činnostech (dále např. při sebeobsluze, při čtení a psaní, ...)

(www.lorm.cz)

### Klasifikace hluchoslepoty podle období vzniku postižení

- osoby se současným postižením zraku a sluchu od narození
- osoby s postižením sluchu od narození a získanou zrakovou vadou
- osoby s postižením zraku od narození a získanou sluchovou vadou
- osoby se získanou sluchovou i zrakovou vadou

## Etiologie hluchoslepoty

- **Biologická nezralost** – předčasné porody, nízká porodní hmotnost - menší než 1500g.
- **Kongenitální rubeola** (zarděnky) – virové onemocnění prodělané v prvním trimestru těhotenství matky.
- **Kongenitální toxoplasmosa** – vyvolaná parazitickým prvokem *Toxoplasma gondii*, onemocnění prodělané v prvním trimestru těhotenství matky.
- **Meningitida** – bakteriální zánět mozkových plen.
- **Encefalitida** – zánětlivý proces postihující mozkovou tkáň.

Syndromová onemocnění vázaná na genetické faktory. Nejčastěji se v populaci osob s HS vyskytují:

- **Usherův syndrom** – jedná se o dědičnou chorobu, která se při narození nebo krátce po narození projevuje ztrátou sluchu v důsledku odumírání buněk Cortiho orgánu a progredující poruchou zraku způsobenou pigmentovou degenerací sítnice.
- **CHARGE asociace** - skupina vrozených malformací, kdy každé písmeno z názvu reprezentuje jeden symptom.

Příčinou hluchoslepoty získané během života mohou být:

- progresivní zrakové a sluchové vady
- úrazy a infekční onemocnění
- fyziologický proces stárnutí – presbyakusis, presbyopie

**Komunikační systémy osob s hluchoslepotou** jsou velmi variabilní, jejich aktuální výběr je ovlivněn především:

1. charakterem (hloubkou a strukturou) zrakového a sluchového postižení
2. dobou, kdy k postižení došlo
3. dalším přidruženým postižením
4. včasností a adekvátností výchovné a vzdělávací péče
5. celkovou úrovní psychického, biologického a sociálního vývoje

V zákoně č. 384/2008 Sb. jsou v § 6 definovány následující komunikační formy osob s HS:

- *český znakový jazyk (v taktilní podobě),*
- *prstová abeceda (v taktilní podobě),*
- *Lormova abeceda,*
- *daktylografika,*
- *Braillovo písmo s využitím taktilní formy,*
- *taktilní odezírání,*
- *vibrační metoda Tadoma.*

#### **Prstová abeceda v taktilní podobě**

- umožňuje vnímat jednotlivé fonémy mluveného jazyka prostřednictvím vzájemného kontaktu komunikujících,
- obvykle je jednoruční PA artikulována přímo do dlaně hluchoslepého, příp. HS položí své ruce kolem ruky artikulujícího a identifikuje jednotlivé znaky na jeho ruce.

#### **Lormova abeceda**

- dotekový komunikační systém, kdy každému písmenu odpovídá část prstu nebo dlaně a jejich artikulace je vyjadřována diferencovaným tlakem.

#### **Daktylografika**

- je vpisování obrysů velkých písmen do dlaně, umožňuje hluchoslepému vnímat grafickou formu mluveného jazyka prostřednictvím hmatu.

#### **Braillovo bodové písmo**

- jedná se o reliéfní písmo vytvořené kombinací šesti bodů seřazených do obdélníku, který se skládá ze dvou třibodových sloupců.

#### **Taktilní odezírání a vibrační metoda TADOMA**

- komunikační systémy jsou založené na systematickém odhmatávání hlasového projevu mluvčího na jeho rtech, tvářích a krku.

### **Modifikovaný znakový jazyk**

- tento komunikační systém je transformací znakového jazyka neslyšících, dorozumívání modifikovanou formou znakového jazyka nevyžaduje neustálý fyzický kontakt ruky nebo rukou, protože komunikující mohou využívat zbytků zraku.

### **Taktilní znakový jazyk**

- je variantou znakového jazyka neslyšících, je založen na vzájemném kontaktu jedné nebo obou rukou osob, které spolu komunikují, tzv. znakování „ruku v ruce“,
- komunikace osob s hluchoslepotou probíhá nejčastěji ve dvou základních pozicích – frontální, lineární/paralelní. Při dorozumívání TZJ je důležitá zpětná vazba, jejíž hlavní funkcí je udržování komunikačního kontaktu a potvrzování porozumění obsahu sdělení.

### **Další zdroje k uvedenému tématu:**

KOWALIK, S.; BAŇKA, A. *Perspektivy rehabilitace hluchoslepých*. Praha: Wagner Press, 2000

LANGER, J., SOURALOVÁ, E., HORÁKOVÁ, R. *Taktilní znakový jazyk (Manuál k výuce a studiu)*. Praha: Lorm, 2010

LANGROVÁ, I. *Dorozumívání s hluchoslepými – přehled komunikačních systémů a technik*. In Speciální pedagogika. 1998, roč. 8, č. 1.

LUDÍKOVÁ, L. *Vzdělávání hluchoslepých I*. Praha: Scientia, 2000

LUDÍKOVÁ, L. *Edukace hluchoslepeho dítěte raného věku*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001

SOURALOVÁ, E., HORÁKOVÁ, R. *Problematika osob s hluchoslepotou a kontaktní tlumočení u hluchoslepých preferujících český znakový jazyk*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008.